DOI: https://10.5281/zenodo.17644823

O‘ZBEK MILLIY MUSIQASI VOSITASIDA TALABA YOSHLARDA IJODKORLIK TAFAKKURINI O‘STIRISH

Xodjayeva Mavludaxon Latipovna
Andijon davlat pedagogika inistituti Ijtimoiy
va amaliy fanlar fakulteti Tasviriy san’at va
musiqa ta’limi kafedrasi o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada o‘zbek milliy musiqasi orqali talaba yoshlarda ijodkorlik tafakkurini. Shakllantirish va rivojlantirish masalalari yoritilgan. Milliy musiqa xalqning ma’naviy merosi sifatida yosh avlod ongida milliy g‘urur, estetik did va ijodiy qobiliyatni tarbiyalashda muxim omil ekanini takidlangan. Tadqiqotda milliy musiqaning ta’lim- tarbiya jarayonidagi o‘rni, uning emosional va ma’naviy ta’siri imkoniytatlari tahlil qilingan. Shuningdek, musiqa darslarida innovatsion usullar va zamonaviy pedagogik tehnologiyalardan foydalanish orqali talabalarda mustaqil fikrlash, ilxomlanish va yangicha goyalar yaratish ko‘nikmalarini rivojlantirish yo‘llari asoslab berilgan. Maqolada o‘zbek xalq qo‘shiqlari, an’anaviy cholg‘u asboblari va musiqiy meros namunalaridan samarali foydalanishning amaliy tavsiyalari ham bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: O‘zbek milliy musiqasi, ijodkorlik tafakkuri, talaba yoshlar estetik tarbiya, innoyatsion usullar, milliy meros.

РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЕЖИ ПОСРЕДСТВОМ УЗБЕКСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ МУЗЫКИ

АННОТАТЦИЯ

[1]В данной статье рассматриваются вопросы формирования и развития творческого мышления у учащихся посредством узбекской национальной музыки. Подчеркивается, что национальная музыка, являясь духовным наследием народа, является важным фактором воспитания национальной гордости, эстетического вкуса и творческих способностей у подрастающего поколения. В исследовании анализируется роль национальной музыки в

[1]

образовательном процессе, возможности ее эмоционального и духовного воздействия. Обосновываются пути развития самостоятельного мышления, вдохновения и новых идей у учащихся посредством использования инновационных методов и современных педагогических технологий на уроках музыки. В статье также даны практические рекомендации по эффективному использованию узбекских народных песен, традиционных музыкальных инструментов и образцов музыкального наследия.

Ключевые слова: узбекская национальная музыка, творческое мышление, эстетическое воспитание учащихся, инновационные методы, национальное наследие.

CULTIVATING CREATIVE THINKING IN YOUNG STUDENTS THROUGH UZBEK NATIONAL MUSIC

ABSTRACT

This article discusses the issues of forming and developing creative thinking in young students through Uzbek national music. It is emphasized that national music, as a spiritual heritage of the people, is an important factor in cultivating national pride, aesthetic taste and creative abilities in the minds of the younger generation. The study analyzes the role of national music in the educational process, the possibilities of its emotional and spiritual impact. It also substantiates ways to develop independent thinking, inspiration and new ideas in students through the use of innovative methods and modern pedagogical technologies in music lessons. The article also provides practical recommendations for the effective use of Uzbek folk songs, traditional musical instruments and samples of musical heritage.

Keywords: Uzbek national music, creative thinking, aesthetic education of students, innovative methods, national heritage.

O‘zbekiston o‘ziga hos taraqqiyot yo‘lida borayotgan bir davrda o‘tgan ajdodlarimizdan qolgan madaniy merosni tiklash va rivojlantirish asosida, yoshlar madaniyatini va ma’naviyatini yuksaltirish bugungi kunning dolzarb muammolaridan biridir.

Shunday ekan avlodlarimizga ajdodlarimizdan meros bo‘lib qolgan, asrlardan asrlarga o‘tib kelayotgan o‘ziga hos mumtoz musiqamiz, milliy qadriyatlarimiz, buyuk mutafakkirlarimiz hayoti va ijodi bilan talabalarni tanishtirish har bir musiqa o‘qituvchisi oldida turgan asosiy vazifadir. O‘zbek musiqa san’ati qadimiy va rang –

barang an’analarni o‘zida mujassam etgan ma’naviy merosdir. Qo‘shiq, kuy, musiqa insoniyat tomonidan o‘ylab topilgan avloddan – avlodga o‘tib keladigan eng qadimiy san’at turidir. Musiqa fanidan dars beruvchi pedagoglarning hozirgi kundagi asosiy vazifasi haqida fikr yuritar ekanmiz, I.A.Karimovning “YUksak ma’naviyat yengilmas kuch” asarida alohida ta’kidlaydi: “... agar insonning qulog‘i yengil – yelpi, tumtaroq ohanglarga o‘rganib qolsa, bora – bora uning badiiy didi musiqa madaniyati pasayib ketishi, uning ma’naviy olamini sohta tushunchalar egallab olishi ham hech gap emas. Ohir oqibatda bunday odam “SHashmaqom” singari, milliy merosimizning noyob durdonalarini ham Motsart, Betxoven, Bax va CHaykovskiy kabi dunyo tan olgan kompozitorlarning asarlarini qabul qilishi qiyin bo‘ladi...” musiqiy ta’limni rivojlantirish masalalari o‘ta muhim ahamiyat kasb etadi.[1] Zero inson kamolotida har bir davr muhim ahamiyat kasb etgani holda, oliy o‘quv yurtida o‘qish davri talabalarning ma’lum kasbga yuksak tayyorgarlik darajasida yo‘naltirish lozim. CHunki bo‘lajak o‘qituvchilar o‘z navbatida, yosh avlodni kamolga yetkazishda asosiy vosita bo‘lib hisoblanadi. O‘zbek milliy musiqa merosimizda o‘zbek xalqiga mos bo‘lgan milliy an’analar laparlar, xonishlar, aytishuvlar, katta ashula, mavrigiylar, mumtoz kuy va qo‘shiqlar, maqomlar, suvoralar, dostonlar, o‘ziga hos mahalliy uslublarda o‘z aksini topgan. SHu nuqtai nazardan Respublikamizning barcha oliygohlarida kollejlarda va maktablarda jahon va qardosh mumtoz musiqa madaniyati bilan bir qatorda o‘zbek musiqa merosi ham o‘rgatib kelinmoqda. Har bir xalqning uning his – tuyg‘ularini, dunyoqarashi, dardini ifodalab berishdek kuchga ega. Qaysi bir xalq bo‘lmasin o‘zining qadimiy milliy merosi bilan boshqa xalq milliy musiqasidan farq qiladi. SHunday ekan biz talabalarga, qaysi xalq kuy qo‘shiqlarini o‘rgatmoqchi bo‘lsak, uning tarixi, madaniyati, san’ati haqida batafsil ma’lumot berish kerak.

Ma’lumki musiqiy ijrochilik pedagogikasi sohasiga bir qator o‘ziga hos bo‘lgan talablar qo‘yilgan. Pedagog bo‘lg‘usi sozandani tarbiyalar ekan, unda o‘rgatiladigan cholg‘uga nisbatan mehr uyg‘ota olishi kerak. Buning uchun pedagogik repertuar tarkibiga doimiy ravishda cholg‘uda yaxshi jaranglaydigan asarlarni har bir xalqni milliy musiqa merosini yorqin ifodalaydigan asarlarni tanlash lozim. Talabalar qaysi cholg‘u sozida saboq olishidan qat’iy nazar, milliy musiqamiz tarixini, milliy qadriyatlarini, kompozitor yoki bastakorlarni hayoti va ijodini o‘rganishlari so‘ngra asarni ijro etishga kirishishlari mumkin. Sozandaning ijro texnikasi qanchalik yuqori bo‘lmasin, agar u asarning tarixi, badiiy hususiyatlarini ochib berolmasa, atrofdagilarda va tinglovchilarda yaxshi taassurot qoldira olmaydi. Asar ustida ishlaganda har bir shtrixni yaxshi o‘zlashtirishga va yaxshi tovush hosil qilishga e’tibor berishlari kerak. Tanlangan milliy mumtozmusiqasi ustida ish olib borish jarayonida, avvalo asarni o‘qituvchi ijrosida yoki SD-Rdiskida eshittib talaba bilan

birgalikda tahlil qilishi va talabaga asar mazmunini o‘rgatish yuzasidan vazifalar berishi kerak. CHalish jarayonida esa sozni to‘g‘ri ushlash, sozlardan hosil bo‘lgan tovushni to‘g‘ri yo‘naltira bilish, chalish jarayonida barmoqlarni joylashuvi o‘ng qo‘l, chap qo‘l harakatlari hamda applikaturadan to‘g‘ri foydalanishni o‘rgatish kerak. O‘qituvchi talaba bilan shug‘ullanar ekan har bir mashg‘ulotda musiqani his qilish, sezish kabi nozik tuyg‘ularni shakllantira borish zarur. Ijodkor o‘qituvchi o‘z sohasi bo‘yicha yangicha pedagogik texnologiyalardan ham samarali foydalanishi kerak, mashg‘ulotlarni noan’anaviy shaklda tashkil etish, sozda ijro o‘rganish samaradorligini oshiradi. Interfaol metodlardan foydalanish, o‘yinga asoslanuvchi faoliyatning mohiyati, o‘rganiladigan asarni tez va oz kuch sarflab o‘zlashtirishga yordam beradi. Interfaol metodlarda berilgan vazifa va topshiriqlar, talabalarni o‘zlari muammoni yechimini mustaqil topishga o‘rgatadi. O‘zbek milliy musiqamizni o‘rganish jarayonida talaba yoshlarni ijodkorlik tafakkuri, obrazli tasavvur qilish, o‘z qobiliyatini to‘la namoyon qilish, mulohaza va suhbat doirasini kengaytirib, chuqurrorq ma’lumotga ega bo‘lish, o‘qituvchi va guruhlar o‘rtasida hamkorlik qaror topishi kabi jarayonlar mustaxkamlanadi. Talaba – yoshlarda ijodkorlik tafakkurini o‘stirishda , o‘qituvchi pedagogik mahoratga ega, izlanuvchan, ijodkor guruhda ijodiy izlanuvchanlik faoliyatini takomillashtirish va talabalarda fanga qiziquvchanlik, intiluvchanlik tuyg‘ularini shakllantira oladigan bo‘lishi kerak.

Bunday malakalarni o‘zlashtirish juda murakkab bo‘lib muayyan vaqtni talab etadi. SHunga qaramay o‘yin metodlarini qo‘llash natijasida talabalar musiqaning nazariy va amaliy sohasini puxta o‘zlashtirib boradi, egallagan ijroviy malaka va mahorati yanada o‘sadi, ichki his – tuyg‘ulari bilan musiqani idrok etishga o‘rganadilar, dars samaradorligi ko‘tariladi.

Xulosa qilib aytganda talabalar, to‘rt yillik o‘qish davrida sozlarda mukammal mumtoz asarlarni ijro etish bilan birga o‘zbek milliy musiqamizni tarixi,milliy qadriyatlarni e’zozlash va qadrlashga o‘rganadilar. Mumtoz kuy va qo‘shiqlarimiz talabalarimizni madaniyati va ma’naviyatini shakllantiradi. Har qanday jamiyatning kelajagi yoshlar ekan, kelajagi buyuk davlat barpo etish, ularni qanday tarbiya olishiga bog‘liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Karimova, N. (2021). Musiqa ta’limi metodikasi (Methodology of Music Education). Tashkent: O‘qituvchi.
2. Murodova, M. (2020). Pedagogika asoslari (Fundamentals of Pedagogy). Samarkand: SamDU Publishing.
3. Usmonov, A. (2019). Estetik tarbiya nazariyasi va amaliyoti (Theory and Practice of Aesthetic Education). Tashkent: Fan.

4. Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan. (2022). On improving the system of music education. Tashkent.
5. UNESCO. (2021). Music education and cultural development. Paris: UNESCO Publishing.